

ד"ר דליה עמנואל-נוי
המכללה האקדמית בית ברל

פיתוח סגל מטה
"עוז לתמורה" ו"אופק חדש"
תשע"ג

הוראה פרטנית – כמגמה פדגוגית מובילה

מהי מגמת הפרסונאליזציה (הגישה הפרטנית)

של ההוראה? (John West Burnham, NCSL, 2008)

- ◉ למידה המותאמת אישית והמציעה מאגר של אסטרטגיות המתייחסות באופן ישיר לדרישות המחייבות של תוכנית שבה קיימת **הכרה בחשיבותו של כל תלמיד**. ההוראה מזמנת אפשרויות מוחשיות לפעולה **בנוגע לרווחתם, קידומם והישגיהם של תלמידים הפועלים כיחידים או כחלק מקבוצה**.
- ◉ מאפשרת מבט ממוקד על **אסטרטגיות חלופיות בהוראה** להגברת מימוש הפוטנציאל של כל תלמיד, **להבטחת ביצועי הוראה איכותיים ושימורם ולמידתם של שיפורים אלה בבית-הספר**.

מהי מגמת הגישה הפרטנית בהוראה? (המשך)

- המגמה מציעה מענה שיטתי לסוגיה המקיפה של יצירת חוויות צמיחה משמעותיות בבית-הספר המכינות צעירים לחיים במאה ה-21. כמו כן, כדאי להדגיש כי מגמה זו של פרסונאליזציה היא חלק מתוכנית פעולה חדשה בניהול כל מערכות השירות הציבורי, ומייצגת את אחד האתגרים הגדולים ביותר בתפיסה לגבי מענה מותאם לתלמיד כפרט וכלקוח.

מהי מגמת הגישה הפרטנית בהוראה?

○ "גישה הפרסונאליזציה בבסיסה נוגעת בהתאמה אישית לחינוך, למוסר, למטרות חברתיות אנושיות, לחיבור עם המניעים הפנימיים שעלינו לשחרר **כדי שאנשים ילמדו באמת**; היא נוגעת בשינוי תפיסת החינוך מכפייה של סטנדרטים חיצוניים כדי לעמוד באמות-מידה חיצוניות, **לעבודה על מניעים ושאיפות פנימיות**". [NCSL, 14 :2007]

[Leadbeater]

מה ההשפעה שיוחסה להוראה הפרטנית?

- נמצאו קשרים גבוהים בין איכות ההוראה הפרטנית להישגים לימודיים גבוהים (DCSF, 2007) (Burnham, 2008)
- למידה פרטנית נמצאה כאמצעי ישיר לשימור המצוינות ולקדם הוגנות וצדק חברתי בבית הספר (שם). (עמדות על תמיכה, שיויון והוגנות)
- למעורבות המנהל בקידום למידה אישית תרומה והשפעה ישירה על קידום הישגי הלומדים (Hopkins. 2003; Burnham, 2008).
- דו"ח ראמ"ה בחינוך האישי (2011), הצביעה על שיפור בממדי האקלים וביחסי מורה תלמיד. (מ-33% ל-41%).
- דו"ח מקנזי (2007), הצביע על הממד של הוראה הפרטנית כאחד מממדי ההסבר למערכות חינוכיות בעולם שהגיעו להישגים גבוהים.
- נמצאו ומופו ביתר דיוק ביצועי הוראה מובחנים שבאמצעותם ניתן לקדם הישגי לומדים (ראו בהמשך).

יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו תש"ע-תשע"א*

שנה		מדד מסכם		ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם			
		יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים		יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי		כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר עם מורה מהמורים שלי	
		לא בחינת אישי	בחינת אישי	לא בחינת אישי	בחינת אישי	לא בחינת אישי	בחינת אישי
תש"ע		43%	44%	60%	62%	31%	34%
תשע"א		45%	49%	62%	66%	33%	41%

*דיווחי התלמידים בחטיבות הביניים בשאלוני האקלים במיצ"ב

- בתשע"א 49% מן התלמידים ב"חינוך האישי" דיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בין המורים לתלמידים (מדד מסכם), לעומת 45% בקרב תלמידים שאינם ב"חינוך האישי"
- נראה כי ההיגד שתרחמנו לפער היא הגדולה ביותר הוא "כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר עם מורה מהמורים שלי"

רקע שאלות הערכה ושיטה

ממצאים עיקריים

א. עמדות המורים והמנהלים

ב. השעות הפרטניות

ג. סביבת העבודה

ד. ההשלכות הנתפסות

רשות ארצית למדידה והערכה בחינוך
© 2011# 59

מחקר הערכה של ראמ"ה, על החינוך האישי, 2011 בהתייחס רכיבי האקלים

למידה פרטנית מעוגנת באתוס או תרבות בית ספרית ייחודית – במה?

○ **הישגים:** התמקדות **במיקסום ההישגים** של כל פרט בכל תחום דעת או נושא נלמד.

○ **שאיפות:** תרבות של **ציפיות ושאיפות גבוהות** היא מרכיב מרכזי בלמידה והכרה בזכות התלמידים להצלחה אופטימאלית בבית-הספר (בגישה וביחס).

○ **הכללה למגוון תלמידים:** התאמה אישית חלה באופן שווה הן על המוחננים ובעלי הכישרונות והן על **תלמידים עם צרכים מיוחדים**. במובנים רבים היא מציעה אסטרטגיה חשובה **להבטחת נתינה אופטימלית לכל הלומדים המותאמת לצורכיהם ולכישוריהם הייחודיים.**

○ **יחסים וזיקה:** למידה היא **תהליך בין-אישי**. הגישה מציעה מגוון של

הזדמנויות למיקסום איכות יחסי הלמידה בין הלומדים

לבין כל רשתות התמיכה שלהם, ובכלל זה הורים ולומדים אחרים.

למידה פרסונאלית בעיקרה היא אתוס או תרבות ייחודית הכוללת:

○ אחריותיות: למידה פרסונאלית מבהירה את תחומי האחריות

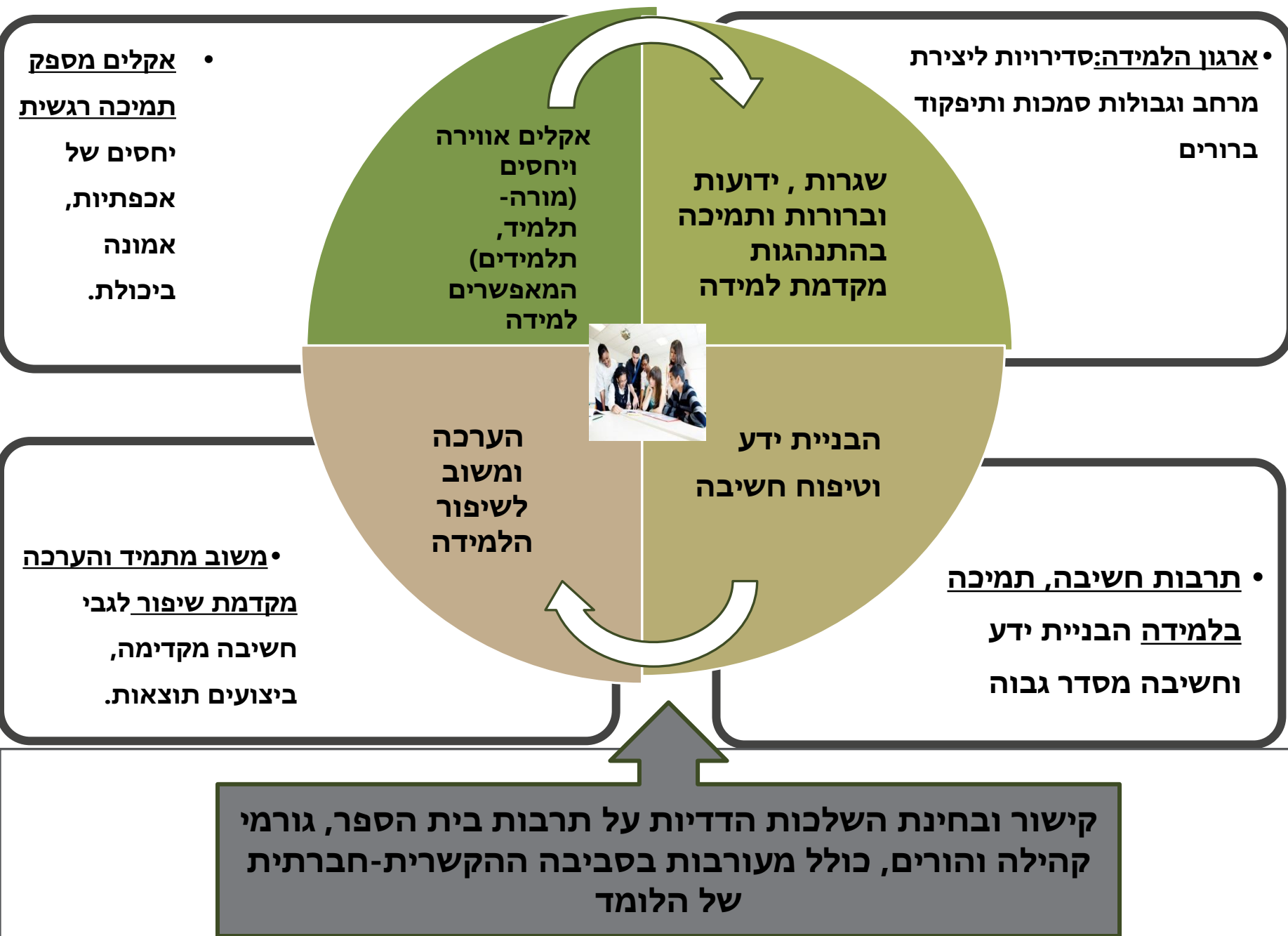
האישיים והמקצועיים ומייחסת חשיבות רבה לביצועים בקרב כל

המעורבים בתהליך הלמידה (כולל ביצוע חוזי התקדמות עם

הלומדים). היא יכולה לסייע בהפחתת יחסי תלות בכל חלקי

המערכת ואף בהדגשת תוצאות ואסטרטגיות של יחידים.

• ארגון הלמידה: סדירויות ליצירת מרחב וגבולות סמכות ותיפקוד ברורים

שגרות, ידועות וברורות ותמיכה בהתנהגות מקדמת למידה

אקלים אוירה ויחסים (מורה-תלמיד, תלמידים) המאפשרים למידה

הבניית ידע וטיפול חשיבה

הערכה ומשוב לשיפור הלמידה

• תרבות חשיבה, תמיכה בלמידה הבניית ידע וחשיבה מסדר גבוה

• משוב מתמיד והערכה מקדמת שיפור לגבי חשיבה מקדימה, ביצועים תוצאות.

קישור ובחינת השלכות הדדיות על תרבות בית הספר, גורמי קהילה והורים, כולל מעורבות בסביבה ההקשרית-חברתית של הלומד

מסקנות חוקרים* CLASS – Classroom Assessment Scoring System (Pianta, LaParo, Hamer - 2008)

תמיכת ההוראה בלמידה (Instructional Support)

פיתוח תפיסות למידה,
איכות המשוב, עיצוב
שפתו של התלמיד,
עידוד למידה באיכות
גבוהה, פיתוח תהליכי
חשיבה מסדר גבוה.

ארגון כיתה (Classroom Organization)

ניהול ההתנהגות,
פרודוקטיביות, דפוסי
למידה, בסביבה
הלימודית ושגרות

תמיכה רגשית (Emotional support)

אקלים חיובי, רגישות
תמיכה ואכפתיות בין
המורה לבין הילדים לבין
עצמם. תגובתיות של
המורה לצרכים לימודיים
ורגשיים של הילדים
ויכולתה להוות בסיס
בטוח והמאפשר תמיכה
רגשית, ויסות, עידוד
רגשי.

- 2000 בתי ספר
- בדיקה בגיל הרך
ובהמשך
התרחבות לבתי
ספר יסודיים ועל
יסודיים
- נמצא קשר חיובי
בין המודל לבין
הישגי הלומדים.
- שינוי מיקוד
אל ליבת
האינטראקציה
ביחסי מורה
ותלמיד.

מרכיבי מפתח להוראה אישית משפיעה

(John Hattie, 2007)

א. יחסי מורה תלמיד:

יצירה ותחזוקה של יחסים משמעותיים בין המורה לילדים (אמפתיה, חום וקרבה)
– (ES 0.72)

ב. תמיכה בהתנהגות - אקלים חיובי:

עיצוב ותחזוקה של אקלים היוצר מרחב בטוח לכל התלמידים, ומקדם למידה וחשיבה בכתה/קבוצה (ES 0.56) , יצירה ותחזוקה של למידת עמיתים בכתה (ES 0.55).

הכוונת התנהגות מבוקשת (ES 0.71)

ג. תמיכה בלמידה –

(1) מתן משוב מקדם למידה (ES 0.73) ,

(2) הוראה של אסטרטגיות מטה-קוגניטיביות (ES 0.67) ,

(3) הבניית ידע והוראה של אסטרטגיות חשיבה (ES 0.59) ,

(4) הוראה של אסטרטגיות למידה (ES 0.59) ,

(5) הצבת מטרות גבוהות לכל התלמידים, תוך שיתוף הלומדים בעיצובן (ES 0.56)

מרכיבי הוראה פרטנית איכותית (Burnham, 2008)

א. יחסי מורה תלמיד - הנחייה אישית ותמיכה, מערכת

יחסים בינאישית בין המורה לכל ילד המבוססת על כישורים בינאישיים, רגשיים וגבוהים של המורה (מימד סוציו-פסיכולוגי).

- מתמקדת בתמיכה באפקטיביות האישית של הלומד ושילוב של אתגר ותמיכה, באמצעות:
- סיוע בקליטה ובהשתלבות
- הסכמה על יעדים לימודיים
- טיפוח שאיפות (מוטיבציות)
- ארגון תמיכה נוספת
- עזרה לילד לבצע בחירות (החלטות)
- שמירה על קשר עם הורים
- שמירה על קשר עם אנשי מקצוע ורשויות אחרות

מרכיבי הוראה פרסונאלית איכותית לפי ברנהם Burnham, 2008

ב. תמיכה בהתנהגות של הלומד בכיצד ללמוד – העצמת המימד ההכרתי הגבוה בלמידה.

- **הענקת תחושת ערך עצמי ופיתוח יכולת כלומד** (פיתוח תחושת אפקטיביות אישית על-ידי הלומד, בניית תחושת ביטחון בנוגע ליכולת השפתית, חשיבה מילולית, חשיבה כמותית, פיתוח תחושת ביטחון בעבודה עם אחרים).
- **פיתוח כישורים ואסטרטגיות אישיות** שיאפשרו ניהול עצמי והדרכה עצמית (ניהול זמן, סדר משימות, ארגון זמן).
- **בניית מאגר אסטרטגיות למידה שמציעות אפשרויות למידה גבוהות** (שימוש בסגנונות למידה, ללמוד כיצד לחקור, לארגן ולהציג מידע, להפוך למטה-קוגניטיבי בפיתוח מיומנות להמשך למידה והמשך היכולת להעסקה עצמית. **ללמוד כיצד לבקר ולחשוב כלומד**

רפלקטיבי.

מרכיבי הוראה פרסונאלית איכותית לפי ברנהם

Burnham, 2008

ג. תמיכה בלמידה - בחירה קוריקולרית:

- א. דגש על נושאים ורעיונות חוצי תוכניות לימודים המקושרים לחיי הילדים,
- ב. פיתוח מסלולים אישיים לפי כישרונות וכישורים ספציפיים ולפי צרכים מיוחדים,
- ג. גיוון בתוכניות לימודים
- ד. למידה באמצעות מעורבות בקהילה. על-ידי:
 - זיהוי/אבחון מפורט ושיטתי של רצונות הלומד וצרכיו כדי להתאים לו מסלולי למידה אישיים וחברתיים.
 - פיתוח תוכניות המבוססות על מיומנויות למידה (בהקשר אישי וחברתי).
 - עיצוב גישות מבוססות פרויקט המתמקדות בתוצרים בעלי משמעות ללומד.
 - הקצאת זמן לנושאים אישיים ללמידה וחקר

ד. הערכת למידה:

- א. ראיות להבנת הלמידה בצורה אישית (הצגה נאותה של הראיות)
- ב. זיקות ללמידה קודמת (ידע מוקדם),
- ג. הבהרת השלכות הלמידה לעתיד (במה הלמידה תתרום לך).
- ד. עמידה בקריטריונים שהוגדרו (חיצוניים ופנימיים).

מרכיבי הוראה פרטנית איכותית

Burnham, 2008

ה. אסטרטגיות הוראה ולמידה: מבוססות על אתגר, פתרון בעיות

ומחקר, יצירתיות וחדשניות, מבנות ידע, מניעות לפעולה, רלבנטיות ומשמעותיות באופן אישי. דיפרנציאליות – נענות לצרכים שונים של לומדים, פתוחות למגוון אופני הערכה ומשוב.

אפיון תפקיד המנהיגות בהובלת הוראה אישית

○ פיתוח גישה אסטרטגית לפיתוח למידה פרסונאלית

- לסייע לסגל ביה"ס להבין כיצד העקרונות של הוראה פרסונאלית יפעלו בבית-ספרם.

- לצפות ממנהלים לקשר בין יישומם של מרכיבים שונים הכרוכים בלמידה פרסונאלית אישית לבין אסטרטגיות של שיפור בית-הספר ותוכניות ארוכות-טווח.

○ ניהול הצדדים התפעוליים מתייחסים להטמעה של פרקטיקות עבודה

הקשורות ללמידה פרסונאלית - תפקידים, מבנים, מדיניות ואסטרטגיות - בבית-הספר. דוגמה לכך הם בתי-הספר הרבים שהחליפו את המערכות הרגילות בגישת חניכה אישית/פרטנית, צעד בעל השלכות ברורות על תפקידם של מורים ומבוגרים אחרים, הקצאת הזמן לתמיכה בתלמידים ואמצעי

אפיון תפקיד המנהיגות בהובלת הוראה אישית

○ יצירת תרבות ארגונית המחזקת את גישת הפרסונאליזציה (כפרט וכחלק מקבוצה קטנה) בהוראה ובלמידה.

- ישנן ראיות חזקות לכך, שלמנהלי בתי-הספר יש **ההשפעה המכרעת ביותר על התרבות הבית-ספרית בהקשר זה (Burnham, 2008).**

- אוצר-המילים המשותף שהם מפתחים, משתמשים ומבססים, **בהיותם דוגמה אישית להתנהגויות ראויות ודרך מעורבותם בתמיכה ובהטמעה של דרכי עבודה חדשות.**

- **מנהיגים המתמקדים בחזון ובערכים** הם בעלי הסיכוי הגבוה ביותר לחולל שינוי יסודי בתרבות ובפרקטיקות העבודה המקובלות.

תנאי המנהיגות לקידום הוראה אישית

מנהיגות	ניהול	רכיבים מרכזיים
- תרבות וערכים תומכי - הוראה אישית - התמקדות בהוראה - מנהיגות מבוזרת - רשתות ושותפויות - עם הורים וקהילה - הובלת שינוי - בראייה - אסטרטגית - ומפוקחת	- צמצום מרבי של פערים בתוך בית-הספר - מתן ביטוי לקולו ובחירותיו של התלמיד - טכנולוגיית תקשורת ומידע - מערכות ומסגרות בית-ספריות	- ללמוד כיצד ללמוד - הערכת למידה - אסטרטגיות - הוראה ולמידה - בחירה קוריקולרית - הנחייה אישית - ותמיכה

מטריצת הניהוג בביה"ס המקדם הוראה האישית

John West-Burnham (2008)

Leadership for personalizing learning

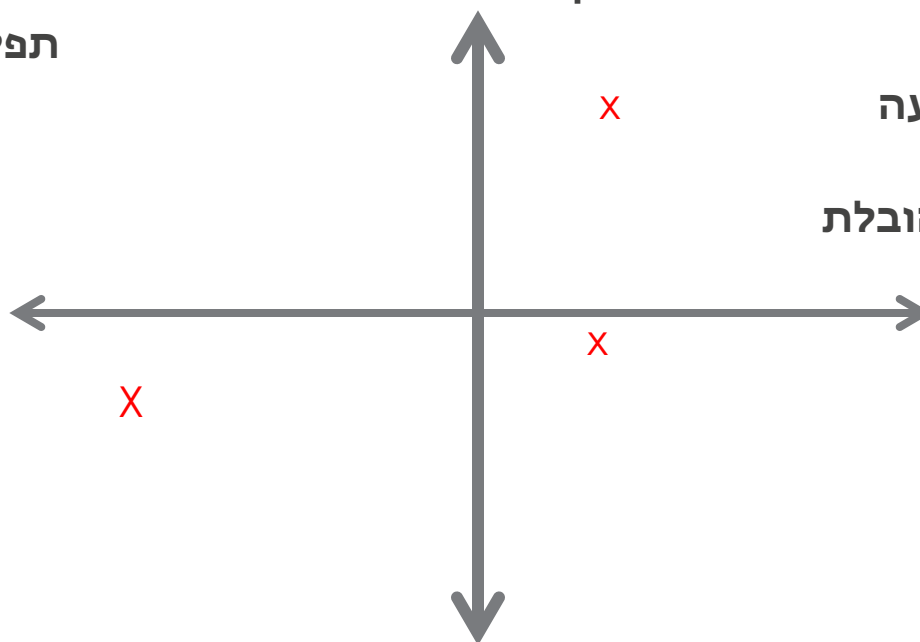
חזון ערכים יחסים

דילמות, תפיסות עולם, מערכות יחסים

במסגרת קידום ההוראה פרטנית

תפקיד המנהל כמסדיר
את ההתנהלות

מנהיגות
(מיצוב ומקום ההשפעה
השוטפת
של המנהיג בארגון והובלת
הוראה פרטנית

אופרציות מערכות/מבנים מסגרות פעולה, נהלים,
נורמות דפוסי עבודה בעלי תפקידים המסייעים
בקידום הוראה אישית

ניהול המשימות של המנהל בהובלת תרבות ארגון המקדמת הוראה פרטנית

סיכום

- הוראה פרטנית הינה מרכיב בהסטת הכובד מהוראה נורמטיבית להוראה העוסקת בכוונה עמוקה לחולל שינוי – משמעותי עמוק והוגן כלפי כל תלמיד.
- הוראה פרטנית הוכחה כבעלת השפעה על קידום הישגים בעלי משמעות.
- לקטגוריות המרכזיות בהערכת הוראה פרטנית יש תוקף מחקרי מבוסס שראוי לתת לו ביטוי באיסוף הראיות.
- יש חשיבות להעריך את ההוראה האישית כתהליך משתף בתנאי תרבות ניהול וארגון תומכים.
- יש חשיבות לנצל את הנלמד למעגל ביצועים שלם שבו הלמידה הרפלקטיבית נשמרת ומזינה את המורים ואת ביה"ס לאורך זמן.

○ השונות הלכה למעשה (עמ' 76).

עד כמה שלה נראה לכאורה פרדוקס, איך ביחיד באה לידי ביטוי השונות בין תלמידים? דווקא העבודה הפרטנית והאישית חודדה ההכרה בשונות הכיזד? יוסי הוא ילד מיוחד, עולם ומלואו, ראש מלא כרימון והיצירתיות שלו, מקוריות תשובותיו הם אלו אשר המחישו לי שונות בין תלמידים מהו.

השונות היא לא רק במראה החיצוני, השונות היא לא רק במבטא המעיד על המוצא, השונות היא לא רק בסטנדרן הלמידה אליו עלי להתאים את התייחסותי לילד. **השונות היא בעיקר יכולת שבי לראות את הילד על כל צדדיו, אופיו, תכונותיו וכישרונותיו. השונות היא בי – עלי להיות שונה בהקשתי ליוסי. השונות התפיסתית שלו הובילה לשינויים אישיותיים בי**

○ "הייתי חייבת לפתח את קשרי הבין אישיים ולפזח עצמי קרובות עם מורות הבאות איתו במאמצ... כך שיוסי חולץ שינויים בי, הרי אני אדם שאינו מתוועץ בדרכ כלל, אך מצאתי שכל שיחה אפר מושא הנה יוסי העשירה אותי. מחחינה לימודית ורעשית".

○ "למדתי הרבה אסטרטגיות למידה שונות ללימוד הקריאה, אסטרטגיות אשר ניתנות ליישום עם בחינוך הרעיל. ניסיתי את מרביתם על בתי היחידה. על כך תודתי ללאה והציקר ליוסי".

○ "התנסות זאת פתחה בפני צוהר נפלא לעולמם של הילדים, בעזרת צוהר לה מצאתי את הכלים המתאימים להעניע להבנה עם כל הילדים בכיתה שלי... כעת כשאני ממלאת תפקיד של מורה (בקביעות): תודתי העמוקה ליוסי על שאיפשר לי להיכנס לעולמו האישי - עבדתי. הוא יהווה בעתיד אבן בוחן בהצלחותי ובעיסלונותי עם תלמידיי בהווה ועם תלמידיי לעתיד. (עמ' 94).